

Vrsta z naslovnice

**NAVADNI MRAČNIK *NYCTALUS NOCTULA*
(SCHREBER, 1774)**

Matej Hočevar

Navadnega mračnika uvrščamo v družino gladkonosih netopirjev (Vespertilionidae). Razširjen je v velikem delu Evrope, S Afrike, Male Azije in deželah Bližnjega vzhoda (Dietz s sod., 2007). Novejši pregled razširjenosti vrste v Sloveniji kaže, da je splošno razširjena vrsta, ki se pri nas pojavlja celo leto, predvsem v nižinah (Presetnik s sod., 2007; Presetnik s sod., 2008; Presetnik s sod., 2009).

Slika 1: Navadni mračnik, ki ima na desni podlahtnici obroček (Foto: Matej Hočevar).

Navadni mračniki so veliki netopirji, a po bližnjih srečanjih z njimi in tudi njihovimi zobmi lahko trdim, da so zelo simpatični mali nočni letalci. Tehtajo od 21–30 g, njihova podlaket meri 47,3–58,9 mm (Dietz in Helversen, 2004; Dietz s sod., 2007). Imajo zaobljena ušesa, poklopec je kratek in se v zgornjem delu razširi v gobasto obliko. Dlaka je rdečkasto rjava, na trebušni strani nekoliko svetlejša. Neodlakani deli kože so črnorjave barve (Slika 1). Ima dolge in v konicah ozke prhuti, ki omogočajo spreten, zelo hiter in energetsko varčen let. Njegova spretnost je povezana tudi s posebnim načinom orientacije z zvokom (Dietz in Helversen, 2004; Dietz s sod., 2007). Navadni mračnik visokofrekvenčne glasove proizvaja v grlu, oddaja pa jih

skozi usta. Izmenično uporablja frekvenčnomodulirane (frekvenca se iz 60 kHz v zelo kratkem času spusti na 20-29 kHz) in kvazikonstantnofrekvenčne (19-22 kHz) klice. S heterodinim detektorjem je slišati glasne cmokajoče zvoke »plip, plop, plip, plop« (Ahlén, 1990; Dietz s sod., 2007). Maksimalna zabeležena življenjska doba znaša 12 let (Agnelli s sod., 2006).

Pojavljane navadnega mračnika je tesno vezano na gozdnata območja, kjer ima v drevesnih odprtinah tako poletna kot zimska zatočišča (Gaisler s sod., 1979; Kowalski in Ruprecht, 1983). Predvsem v Evropi kot alternativo drevesnim zatočiščem pogosto naseljuje stavbe (Agnelli s sod., 2006), npr. špranje pod ploščami fasad ali v odprtinah za rulete. Tudi v Sloveniji navadni mračnik uporablja zatočišča v urbanem okolju. Zatočišča so bila najdena v večnadstropnih blokih v Ljubljani (Slika 2), Celju in Kranju, paritvena zatočišča pa v deblih starih dreves v Ljubljani (Presetnik in Podgorelec, 2008; Hočevar 2009; Presetnik s sod., 2009). Zatočišča v stavbah so v številnih pogledih podobna naravnim skalnatim stenam in zagotavljajo podobne ali morda tudi boljše klimatske pogoje kot zatočišča v drevesih in jamah. Zanimivo je, da se navadni mračniki iz špranj v stavbah konec poletja ponavadi ne odselijo in tam tudi prezimijo.

Slika 2: Blokovska naselja v Ljubljani, ki predstavljajo potencialna zatočišča navadnega mračnika (vzeto iz Hočevar, 2009).

Navadni mračniki so zelo hitri letalci (preko 50 km/h) (Kronwitter, 1988; Dietz s sod., 2007), ponavadi lovijo nekaj metrov nad gosto vegetacijo, nad travniki, vodnimi površinami in cestnimi svetilkami. Jeseni in pozimi so bili v mestih po Evropi pogosto opaženi leteti tudi podnevi pri temperaturah okoli nič stopinj Celzija. Tipičen lovski okoliš v mestu predstavljajo osvetljena parkirišča, igrišča, cestne svetilke ali smetišča. (Barataud, 1996; Dietz s

sod., 2007). Najpogosteje se na njihovem jedilniku znajdejo dvokrilci (Diptera), stenice (Heteroptera), mladoletnice (Trichoptera), hrošči (Coleoptera) in metulji (Lepidoptera) (Beck, 1995; Agnelli s sod., 2006; Dietz in Helversen, 2007).

Parijo se jeseni in pozimi, do oploditve pride spomladi, ko samice zapuščajo prezimovališča (Kryštufek, 1991; Gebhard in Bogdanowicz, 2004; Dietz s sod., 2007). Samice se združujejo v rodniške kolonije, navadno velike 20–60, lahko pa tudi do 100 živali (Agnelli s sod., 2006; Dietz s sod., 2007). Po 70–73 dnevni brejosti samica v juniju ali juliju skoti enega ali dva mladiča (Kryštufek, 1991), redko se skotijo trojčki (Vedder, 1999; Gebhard in Bogdanowicz, 2004). V primerjavi z drugimi vrstami netopirjev imajo nizko stopnjo preživetja ter značilno hitro strategijo razmnoževanja: hitra spolna zrelost osebkov, pogosto kotijo dvojčke in imajo visok odstotek reproduktivno aktivnih samic.

V Evropi se navadni mračnik na začetku septembra seli na jug, od srede marca do srede aprila pa nazaj na sever. Za namen proučevanja selitev so v Evropi obročkali skupno preko 55.000 živali, in ugotovili, da so selitve ponavadi krajše od 1000 km v eno smer, največja zabeležena selitvena razdalja je znašala 1546 km (Agnelli s sod., 2006; Dietz s sod., 2007). Dva obročkana netopirja sta bila najdena tudi v Sloveniji. Osebek, obročkan leta 1965 na južnem Češkem, je bil naslednje leto najden v Ljubljani (Gregori, 1966), pri čemer je preletel razdaljo okrog 330 km. Podobno velja za osebek iz oklice Beeskowa v Nemčiji, ki je prepotoval 720 km do prezimovališča v Škocjanskih jamah (Spitzenberger in Bauer 2001; Hutterer s sod., 2005). Netopirji so ena najbolj ogroženih skupin sesalcev na svetu. Navadnega mračnika, tako kot večino drugih vrst netopirjev, ogroža predvsem uničevanje zatočišč in prehranjevalnih habitatov, problematično je tudi neposredno ubijanje netopirjev. V zadnjem času so številne raziskave pokazale tudi negativen vpliv svetlobnega onesnaževanja na netopirje. Že samo osvetljevanje preletevalnih odprtih lahko zakasni izletavanje netopirjev, jih s tem prikrajša za večerni višek aktivnosti žuželk in zmanjša čas, ki ga netopirji lahko namenijo lovu, v najslabšem primeru pa lahko zaradi osvetljevanja cela kolonija zapusti zatočišče (Boldogh s sod., 2007; Presetnik s sod., 2009). V času sezonskih selitev veliko nevarnost za navadnega mračnika predstavljajo tudi vetrne elektrarne, zakaj se zaletavajo v elise vetrnic pa še ni dobro razjasnjeno. Navadnega mračnika in njegovo življenjsko okolje varuje tako slovenska kot mednarodna zakonodaja (<http://www.sdpvn-drustvo.si/varstvo.html#pravniured>). Prepovedano jih je ubijati in uničevati njihova zatočišča.